

RECENZIO

Magyarországi tizenévesek nemzeti identitásának és előítéletességének vizsgálata.

Recenzió Murányi István *Identitás és előítélet* című könyvéről

p. 238. Budapest, 2006., ÚMK.

Ercsei Kálmán

Murányi István *Identitás és előítélet* című munkája olvasásakor, egy minden szempontból korrekt munkát tart kezében az olvasó.

A szerző a fiatalok nemzeti identitásáról, előítéletességéről ír a politikai szocializáció értelmezési keretként. Pontosabban szólva, a kötet a rendszerváltást követő időszak ifjúsági rétegeinek *politikai szocializációját* abból a szempontból vizsgálja, hogy milyen *szocio-kulturális* és *vallási tényezők* játszottak szerepet *nemzeti identitásuk* formálódásában, valamint a többség és a kisebbség viszonyával kapcsolatos attitűdjeikben.

A szerző megvallása szerint, a téma- és kérdésfelvetés társadalomtörténeti sajátossággal bír, ugyanis a rendszerváltást megelőző évtizedekben a hatalmi-politikai elvárásoktól eltérő identitásmodellek nyilvános diskurzusból való kimaradását, marginalizálódását és stigmatizálódását követően ezek a rendszerváltás után a felszínre kerültek.

Továbbá, fennáll a veszélye annak, hogy az államszocializmus időszakában *bizonytalanná vált*, a rendszerváltás után felszínre kerülő *nemzettudat* olyan politikai akarattá válhat, amely fenyegeti a társadalmi együttműködéshez szükséges képességet, és intoleránssá válhat azokkal szemben, akik nem a „kreált nemzeti célokban megfogalmazott értékrendet képviselik”.

Sokszorozottan érdekes kérdés tehát, hogy a fiatal, felnövő generációra milyen politikai szocializációs tényezők hatnak, hogyan alakítják ezek a nemzeti identitást, a kisebbségekhez való viszonyulását.

A szerző hét fejezetben következetesen építi fel írásának struktúráját. A bevezető fejezetben munkája indíttatásán és az empirikus kutatások összegzésén kívül ismerteti a politikai szocializációt, mint elemzése értelmezési keretét.

Véleménye szerint a fiatalok nemzettudatának és előítéletességének vizsgálata nem különíthető el a politikai szocializáció elemzésétől, hiszen a politikai rendszer kilencvenes évekbeli megváltozása „egyúttal a politikai felnőtté válás intézményi kereteinek radikális változását is jelentette”, továbbá pedig a nemzeti identitást alakító nemzeti szocializáció a politikai szocializáció részét képezi.

A második fejezet a kulcsfogalmak elmaradhatatlan konceptualizálásának, a nemzeti identitás és az előítéletesség tisztázásának ad helyet igényesen figyelve a konceptualizálás módszertani vonzataira.

E fejezet után a kutatási célok konkrét megfogalmazása követi. A szerző, kutatásában úgy vállalkozik a tizenévesek nemzeti identitásának és előítéletességének vizsgálatára, hogy közben arra figyel, hogy a vizsgálat a későbbiek során miért és milyen szempontok alapján használható fel egy *új szocializációs modell* összegző leírásához.

Az adatelemzések során a következő két kérdésre próbál választ adni: milyen főbb vonásai vannak a tizenéves fiatalok nemzeti identitásának és előítéletes gondolkodásának a rendszerváltozást követő időszakban, illetve, hogy milyen kapcsolat van a nemzeti identitás, az előítéletesség és a fiatalok kulturális jellemzői között? A szerző a nemzeti identitás, az előítéletesség és a szocio-kulturális jellemzők leírásán túlmenően tehát az összefüggések és ok-okozati kapcsolatok feltárására is vállalkozik.

A fejezet további részében ismerteti az alkalmazott háttérváltozókat és indikátorokat, illetve azon adatfelvételeket, amelyek adatait az empirikus vizsgálat alapját képezik, valamint említést tesz a vizsgálatban alkalmazott adatfeldolgozási módszerekről is.

A soron következő három fejezet a tulajdonképpeni empirikus elemzés. E fejezetek közül az első kettő a két kulcsfogalom jellemzőit, a harmadik pedig a közöttük lévő oksági viszonyt elemzi.

Az első empirikus fejezetben a szerző először sorra veszi mintánként az előítéletes gondolkodást mérő morális változókat, ezt követően pedig rátér a előítéletesség és a szocio-kulturális jellemzők (életkor és nem, vallásosság és felekezet, iskolatípus, családi háttér, azaz a szülők képzettsége és anyagi helyzete, a lakókörnyezet) közötti oksági kapcsolatok vizsgálatára. A megállapításokat mintánként összegzi, végül kitér az előítéletesség területi és kontextuális jellemzőinek elemzésére.

A második adatelemző fejezetben először a magyarság-fogalom komponenseit, illetve a cigány és zsidó identitás krité-

riumait vizsgálja. Ezt követően, szinkronban az előző fejezettel, mintánként elemzi és összegzi a magyarságfogalom és a szocio-kulturális tényezők közötti oksági kapcsolatot. A fejezet hátralevő részében ezután tér rá a nemzetfogalom komponenseinek elemzésére és tipizálására, nemzetfogalom-típusok és a szocio-kulturális jellemzők, illetve a demokratikus értékek közötti kapcsolatának vizsgálatára, végül külön foglalkozik a nemzeti attitűdökkel, valamint egy regressziós modell keretén belül a nemzeti identitást „rejtett” dimenzióival.

Amint említettük, a harmadik empirikus fejezet az előítéletesség és a nemzeti identitás közötti oksági kapcsolatot vizsgálja. A magyarságkritériumok és előítéletesség közötti kapcsolatot regressziós modellekkel négy mintán vizsgálja, illetve ezektől eltérő mintán, szintén regressziós modellel vizsgálja az előítéletesség, a barátok preferálása és a morális attitűdök közötti kapcsolatot.

Az utolsó fejezet egyrészt a szocio-kulturális tényezők, illetve a vallásosság szerepének összegzését, másrészt az előítéletesség és a nemzeti identitás szocio-kulturális jellemzőinek egy lehetséges magyarázatát, vagyis az írás kvint-esszenciáját tartalmazza.

Mindent összevetve, a munka legfontosabb következtetése, hogy „a magyarság szabad vállalásának elutasítása, a kisebbségi csoportokkal szembeni előítéletesség, a kultúrnemzeti logika alapján szerveződő nemzetfogalom és a nemzeti érzelmek olyan fiatalokra jellemzők”, akik leszakadt észak-keleti régió kistelepüléseiben, rossz anyagi körülmények között élők, többnyire szakmunkásképzőbe tanuló, iskolázatlan és idős szülők gyermekeinél valószínű, azaz, olyan fiatalok esetén, akiknek

családi hátterük és lakóhelyi környezetük egyaránt hátrányosnak nevezhető.

A szerző ezt az összefüggést interakcionista és a fejlődés szempontú elméletekre támaszkodva, az életforma és a rituális sűrűség fogalmával próbálja magyarázni. E megközelítés lényege, hogy a magas rituális sűrűség (vagyis az erős felügyelet és a kozmopolitizmus alacsony szintje) olyan életformával jár, amely leszűkíti az eltérő szocio-kulturális minták megismerését, a csoporttagok interakciói a saját csoportra vonatkoznak. A saját csoportra vonatkozó konvencionális erkölcsi elvek úgy kondicionálódnak, hogy közben a csoporton kívüliekkel szemben diszkriminatív attitűdök alakulnak ki.

Mindez azt feltételezi, hogy az életforma és a kutatási eredmények alapján leírható szociális körülmények között szoros megfelelések álljanak fenn, azaz a kulturális és egzisztenciális szempontból egyaránt hátrányos családi és lakóhelyi szocializációs közegben a magas rituális sűrűségű életforma jellegzetességei legyenek jelen, amit a szerző más, már meglévő vizsgálati eredményekkel igyekszik alátámasztani.

Amint azt előrebocsátottuk, a szerző minden szempontból korrekt munkát juttatott az olvasóhoz. A bemutatott írás mind elméleti, mind pedig empirikus szempontból következetesen strukturált és végiggondolt, módszeresen kidolgozott munka, mely igencsak nagy jelentőségű, még fel nem tett, meg nem válaszolt kérdést vet fel és válaszol meg.

Murányi írása melegen ajánlott a témakörben mozgó kutatók számára, módszeressége és alapossága figyelemre méltó, mi több követendő példa.

KÖNYVÉSZET

Murányi István: *Identitás és előítélet*. Budapest, 2006, ÚMK.